

**Навчальна програма з позашкільної освіти
художньо-естетичного напрямку
«ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИС»
(початковий та основний рівні, 2 роки навчання)**

*«Схвалено для використання в позашкільних навчальних закладах»
(лист ІМЗО від 27.03.2019 № 22.1/12-Г-140; протокол засідання науково-методичної комісії
з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти МОН від 15.03.2019 № 1)*

Корнієнко А. В.

Пояснювальна записка

Петриківський розпис - українське декоративно-орнаментальний народний живопис, що виник на Дніпропетровщині в селищі Петриківка, звідки й походить назва цього виду мистецтва. У 2013 року петриківський розпис було включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

На сьогодні, декоративно-ужиткове мистецтво дозволяє певною мірою вирішити проблему естетичного виховання у освітньому процесі закладу позашкільної освіти, пов'язані з вихованням підростаючого покоління. Саме в процесі занять з петриківського розпису у педагога є можливість встановити з дитиною позитивний емоційний контакт. Цікавий зміст, багатство фантазії, яскраві художні образи привертають увагу дитини, доставляють їй радість.

Навчальна програма реалізується в гуртках художньо-естетичного напряму закладів позашкільної освіти та призначена для вихованців віком 9–14 років.

Мета програми – розвиток індивідуальних творчих здібностей дітей, пізнання ними свого коріння через такий вид декоративно-ужиткового мистецтва, як петриківський розпис.

Основні завдання:

створити умови для здобуття учнями пізнавальної, практичної, творчої та соціальної компетентностей;

навчити плануванню та організації трудового процесу, самостійному пошуку шляхів вирішення творчих завдань;

сприяти вихованню творчої особистості;

розвинути художній смак, творчу уяву, фантазію, виробити індивідуальний стиль роботи.

Програма передбачає 2 роки навчання:

початковий рівень – 144 год. на рік, 4 год. на тиждень;

основний рівень – 144 год. на рік, 4 год. на тиждень.

Програма може бути використана у гуртковій роботі закладів позашкільної освіти та у позакласній роботі закладів загальної середньої освіти.

Форми і методи навчання: навчання проводиться за фронтально-індивідуальною формою; використовуються наступні методи: бесіда, лекція, індивідуальні та колективні вправи, екскурсії в природу, в музеї, на виставки, зустрічі з народними майстрами тощо.

Методи контролю отриманих результатів: наприкінці кожного заняття проводиться коротке опитування, демонстрація виконаних робіт, їх аналіз.

В основу програми покладено положення компетентнісного, аксіологічного, діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми та розподіл годин за темами, враховуючи пізнавальні інтереси гуртківців, стан матеріально-технічної бази закладу.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Матеріали для розпису	2	2	4
3.	Елементи петриківського розпису	4	24	28
4.	Колір	4	20	24
5.	Техніка перехідного мазка	4	22	26
6.	Стилізація	2	10	12
7.	Композиція	4	16	20
8.	Розпис на дерев'яній поверхні	4	22	26
9.	Підсумок	1	1	2
Разом:		27	117	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета та зміст роботи гуртка. Види декоративно-ужиткового мистецтва. Петриківський розпис як один з видів народного мистецтва. Декоративно-ужиткове мистецтво та його роль у збереженні традицій, звичаїв та обрядів українського народу.

2. Матеріали для розпису (4 год.)

Теоретична частина. Прилади та матеріали, що необхідні для розпису. Вимоги до фарб. Різновиди фарб минулого та сучасного століття. Техніка безпеки при роботі з колючими та ріжучими предметами, фарбами, лаками.

Перша медична допомога при порізах та отруєннях.

Практична частина. Виготовлення пензлів з котячого хутра.

3. Елементи петриківського розпису (28 год.)

Теоретична частина. Зображення в петриківському розписі. Символ як один з могутніх підвалин культури. Тлумачення символів. Українська система символічного відображення світу, як система традиційної культури.

Практична частина. Зустріч з майстрами петриківського розпису. Вимальовування під різними кутами і нахилами, комбінування елементів: «зернятко», «горішок», «їжачок». Вимальовування елементів: колосок, листочок, цибулька, ромашка, волошка, калина, малина, вишня.

4. Колір (24 год.)

Теоретична частина. Колірне коло: сполучення, замутнення та розбілення кольору. Ознаки хроматичних кольорів: кольоровий тон (відтінок), яскравість, насиченість. Теплі та холодні, хроматичні та ахроматичні кольори. Походження та значення жовто-блакитних барв для українського народу. Кольори української геральдики.

Практична частина. Зображення рапортного орнаменту з використанням жовто-блакитних кольорів. Виконання композицій «Весна», «Літо», «Осінь», «Зима».

5. Техніка перехідного мазка (26 год.)

Теоретична частина. Техніка виконання перехідного мазка. Поєднання кольорів в перехідному мазку. Роботи майстрів петриківського розпису, виконаних перехідним мазком. Символізм яблука, маку, вишні в українському фольклорі. Символізм тварин і рослин в народному мистецтві.

Практична частина. Виконання цибульки, листочка, маку, ромашки, груші, яблука, суниці перехідним мазком. Копіювання робіт майстрів петриківського розпису.

6. Стилізація (12 год.)

Теоретична частина. Поняття стилізації. Відмінності між стилізованою формою та її природним аналогом. Тварини в петриківському розписі.

Практична частина. Вимальовування метелика, бабки, жар-птиці, білки, риби. Створення стилізованих елементів рослинного та анімалістичного жанрів.

7. Композиція (20 год.)

Теоретична частина. Поняття ритму, симетрії та асиметрії в анімалістичних, рослинних та геометричних орнаментах. Форми композицій (прямокутна, трикутна, кругла); особливості їх побудови і вимальовування.

Практична частина. Створення круглої (овальної) та прямокутної форми композиції: виконання «Дівочого віночка» (кругла форма композиції), «Ой, хустиночка, хустиночка...» (трикутна форма композиції), «Весільний рушничок» (прямокутна форма композиції). Створення композицій за власним задумом.

8. Розпис на дерев'яній поверхні (26 год.)

Теоретична частина. Правила шліфування, ґрунтування, нанесення фону, копіювання малюнку, покриття лаком. Техніка безпеки під час роботи з лаками та фарбами.

Практична частина. Розпис дерев'яної лопатки. Розпис кухонної дерев'яної дощечки тощо.

9. Підсумок (2 год.)

Теоретична частина. Підсумки роботи за навчальний рік.

Практична частина. Оформлення та підготовка робіт для виставки.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- види декоративно-ужиткового мистецтва (петриківський розпис, лозоплетіння, писанкарство, кераміка тощо);
- техніки вимальювання на дерев'яній поверхні;
- історію виникнення петриківського розпису;
- основи кольорознавства, побудови композиції та види орнаментів;
- правила техніки безпеки та надання першої медичної допомоги.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- виготовляти пензлики з котячого хутра;
- вимальювати прості елементи під різними кутами, комбінувати їх і поєднувати у композиції;
- створювати власні стилізовані елементи рослинного та анімалістичного жанрів;
- розміщувати композицію відповідно форми та зображувати її на заданій поверхні.

Вихованці мають набути досвід:

- створення власних композицій;
- виконання композицій перехідним мазком;
- розпису на дерев'яній поверхні.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Розпис на дерев'яній поверхні	4	36	40
3.	Виготовлення та розпис керамічних виробів	4	36	40
4.	Розпис на випуклій поверхні. Писанкарство	4	24	28
5.	Основи лозоплетіння	4	26	32
6.	Підсумок	-	2	2
	Разом	18	126	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Зміст роботи на навчальний рік. Організаційні питання. Кераміка, лозоплетіння, писанкарство та петриківський розпис як види декоративно-ужиткового мистецтва.

2. Розпис на дерев'яній поверхні (40 год.)

Теоретична частина. Особливості вимальовування на об'ємній дерев'яній поверхні великих розмірів, що складаються з декількох частин (зменшення/збільшення малюнку, витримка стилю виконання). Техніка безпеки під час роботи з лаками та фарбами.

Практична частина. Розпис декоративної скриньки, декоративної круглої двошарової таріли, маленького дитячого стільчика.

3. Виготовлення та розпис керамічних виробів (40 год.)

Теоретична частина. Кераміка як один з видів декоративно-ужиткового мистецтва. Інструменти, матеріали та обладнання, організація робочого місця під час роботи з глиною та іншими пластичними масами. Різновиди пластичних мас (пластилін, гіпс, тісто, глина). Способи сушіння, розфарбовування та покриття лаком готового керамічного виробу.

Практична частина. Опанування технік ліплення («качалочка», пласт). Виготовлення й розмальовування вазона для квітів; виготовлення й розмальовування сільнички.

4. Розпис на випуклій поверхні. Писанкарство (28 год.)

Теоретична частина. Писанкарство як один з видів декоративно-ужиткового мистецтва. Інструменти та матеріали, організація робочого місця. Особливості вимальовування на випуклій поверхні. Найпростіші способи вимальовування писанки. Регіональні особливості розпису писанок. Поняття символу; символіка кольорів в писанкарстві.

Практична частина. Виготовлення писанок різних регіонів України. Виготовлення «гердану», «дзвонів», «голуба».

5. Основи лозоплетіння (32 год.)

Теоретична частина. Лозоплетіння як один з видів декоративно-ужиткового мистецтва. Лозоплетіння і оздоблення розписаних виробів з дерева. Інструменти, матеріали та обладнання; організація робочого місця під час лозоплетіння.

Практична частина. Заготівля лози. Підготовка її до роботи. Опанування найпростіших способів плетіння: плетіння через одну та декілька стійок; плетіння шарами; плетіння рядами; плетіння в один, два, три, чотири прутки. Розмальовування таці круглої форми, обплетення бортів у таці.

6. Підсумок (2 год.)

Практична частина. Підготовка робіт до виставки. Проведення майстер-класів під час роботи виставки творчих робіт.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- особливості вимальювання на об'ємній дерев'яній поверхні великих розмірів, що складаються з декількох частин;
- різновиди пластичних мас (пластилін, гіпс, тісто, глина);
- способи сушіння, розфарбовування та покриття лаком керамічного виробу;
- особливості вимальювання на випуклій поверхні;
- опанування найпростіших способів вимальювання писанки;
- різновиди вимальювання писанок, в залежності від регіонів України;
- заготівля, підготовка до роботи, способи плетіння з лози.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- розписувати об'ємній дерев'яній поверхні великих розмірів, що складаються з декількох частин;
- виготовляти вироби з глини;
- заготовляти лозу, підготовляти її до роботи.

Вихованці мають набути досвід:

- розпису декоративної скриньки, декоративної круглої двошарової тарілі, маленького дитячого стільчика;
- виготовлення й розмальовування вазону для квітів, сільнички;
- виготовлення писанки різних регіонів України; виготовлення «гердану», «дзвонів», «голуба»;
- розмальовування таці круглої форми та обплетення її бортів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батухтіна О. Г. Формування елементів національної культури у дітей шостого року життя засобами української народної іграшки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Батухтіна Ольга Геннадіївна. – К., 1999. – 232 с.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. - К. : ІЗМН, 1998. - 204 с.
3. Білоус О. Школа писанкарства : Учбово-методичний посібник / О.Білоус, Сташук : – К.: КПДЮ, 2000. – 28с.
4. Ворожейка О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. – Х.:вид. Група «Основа», 2011. – 2 – геvid.перероб. -255с.
5. Дроздова А. Роль декоративно-ужиткового мистецтва у системі національного виховання молодого покоління /Алла Дроздова // Позашкілля. – 2012. – № 9(69). – С.36 (вкладка).
6. Крутенко Н. Г. Розповіді про кераміку / Н. Г. Крутенко. – К.: Либідь, 2002. – 255с.

7. Кулибин Г. Н. Рисунок и основы композиции / Г. Н. Кулибин. – М.: Просвещение, 1988. – 237с.
8. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / [Вербицький В.В., Литовченко О.В., Ковбасенко Л.І. та ін.]; за ред. О.В. Литовченко. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 192 с.
9. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу: колективна монографія / [Вербицький В. В., Литовченко О. В., Ковбасенко Л. І. та ін.]; за ред. О. В. Литовченко. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 192 с.
10. Стеченко О. Ф. Виготовлення плетених виробів / О. Ф. Стеченко. – К.: Урожай, 1995. – 288с.
11. Філіпчук Г. Г. Проблеми етнокультури в змісті шкільної освіти / Г. Г. Філіпчук // Педагогіка і психологія. – 1999. – №4. С.52-58.